

Halina Korbicz

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza

Тарас Шевченко в рецепції раннях українських модерністів

Присутність Тараса Шевченка в духовному просторі України позачасова. Тяглість його сприйняття зумовлена постійним діалогом, який кожне нове покоління намагається повести з поетом, визначаючи при цьому наміри осмислювати його життя і творчу спадщину, а також роль в українській новітній культурі й у формуванні української національної свідомості із сучасних собі світоглядних, ідеологічних, інтелектуальних позицій. Природно, що нові інтерпретатори звертаються до своїх попередників, розвиваючи їхні положення або дискутуючи й полемізуючи з ними. На базі інтертекстуальності й полемічності витворилося навколо імені Шевченка своєрідне силове поле, а також склалася системність диференційованого підходу до поетового дискурсу, що дає право говорити про «внутрішню історію» рецепції Шевченка в самій українській історії та культурі [2, с. 38].

«Внутрішня рецепція», як переконливо доводить Григорій Грабович, має свої етапи і фази. Модерністське прочитання Шевченка на початку ХХ століття, здійснене головно «хатянами» – тодішніми найвиразнішими модерністами Миколою Євшаном, Микитою Сріблянським, Андрієм Товкачевським та іншими, займає в ній важливе місце. Літературно-критичні й публіцистичні виступи часопису «Українська хата» (1909-1914), що створював свій дискурс на нових інтелектуальних і полемічних рівнях, засвідчили оновлену рецепцію Шевченка – не лише ідеологічно акцентовану, а й актуалізовану філософською й етико-культурною концепцією. Увага до поета позначена спробою відійти від традиційного, раціоналістсько-просвітницького осмислення його особистості й творчості, яке склалося в другій половині ХІХ століття. Магістральну ідеологічно-центричну направленість того сприйняття визначила думка Куліша, Костомарова, Драгоманова, почасти й Франка. «Для кожного з них Шевченко, – зазначає Грабович, – настільки важливий у їхньому житті, що він великою мірою моделює профіль їхніх інтелектуальних і громадських зацікавлень» [2, с. 38]. З іншого боку, ранньомодерністська рішучість викласти нові погляди на Шевченка невдовзі вплинула на епатажні авангардистські зая-

ви футуристів, зокрема Михайля Семенка, що проголосив у своєму маніфесті «Я палю свій Кобзар», а також, не виключено, відкрила дорогу пізнішим провокативним висловлюванням літературних героїв Миколи Хвильового, тобто спровокувала більш радикальні, а то й цілком збуруючі підходи. При цьому зазначимо, що ранні модерністи не підважали ні моральний авторитет Шевченка, ні значущість його творчого доробку, не будить застережень і їхнє ставлення до поета як до національного генія. Однак їхні ревізійні практики, направлені на перегляд і критику української культури загалом та більшості її визнаних діячів, на заперечення значущості української історії для народу, на відверте підважання історичних подій і їх творців (окреслює це відома метафора Сріблянського щодо історії України – «порожнє місце»), створювали підстави для виникнення у недалекому майбутньому негачій і відвертих інвектив, що позначилося й на рецепції Шевченка.

У цьому зв'язку варто зазначити: на початку ХХ століття різко пошвавилася загальна соціодуховна кон'юнктура, збільшилися сегменти суспільних і приватних свобод, активізувалися національні рухи. Серед наслідків цих процесів – суттєве посилення скептичних і гострокритичних настроїв, що стало властивим і для українського мислячого соціуму. Проте основним чинником інтелектуальних “переоцінок” і “ревізій” була не лише українська історія, а й сама українська дійсність з її численними втраченими можливостями і незрозумілою будучиною.

Тож звернення до Шевченка на поч. ХХ ст. започатковує якісно нові зміни у «внутрішній рецепції» й відкриває подальші перспективи, що зумовлює особливу локалізацію досліджуваного періоду – між традиційним і авангардним, патріотично-патріархальним і епатажним сприйняттям поета, а тим самим оформлюється в окрему, новочасну, інтелектуальну фазу його рецепції. Вона здійснюється у двох головних починах. По-перше, це поборювання культу поета як явища регресивного в літературі, так і загалом в українському суспільно-культурному житті. По-друге, нове прочитання Шевченка з позицій своєї сучасності. Ці напрямки існують і незалежно, і взаємопов'язано: сходяться на постаті поета, вони нерідко пересікаються і обопільно зумовлюються. Зацікавлення Шевченком потрапляє до виробленої українськими модерністами світоглядно-естетичної системи поглядів, у якій важливе місце займало виявлення відповідності того чи того митця запитам молодого покоління, піддавалася апробації придатність митця до нових часів, до «нашої епохи» як носія енергетизуючої сили духу, яка спроможна служити опорою для новітніх перетворювань. До українських письменників, таким чином, швидко почала висуватися на перший план вимога чіткої національної позиції, свідомих національних переконань та первнів, виражених у творчості. На зламі ХІХ і ХХ століть все помітніше утверджувався примат цієї, націоналістичної категорії сприйняття, а відповідно й оцінювання та відбору. Свідомо покладав-

ся кінець нативістським, двозначним і мінливим характеристикам, властивим ХІХ століттю. Сучасний дослідник так характеризує тогочасну ситуацію: «Через культуру й естетику в аспекті „вищої” культури, яка є свідомим творенням нових (індивідуальних і суспільних) форм життя, українські модерністи програмують не лише власне життя, а й модерну українську націю» [13, с. 105]. Центральною ідеєю ставала ідея нації, яка включала в себе віру у високе призначення мистецтва. Вибірковість і циклічність освоєння національної традиції, яку закріплював модернізм, виявлялася у поцінуванні небагатьох українських діячів, але в першу чергу все-таки віддавалася шана Шевченкові. Увага до поета проектується на сучасність, фокусуючи в собі контекст доби з її складностями і суперечностями. «Що ж се є в Шевченка, що робить з нього *модерного* письменника? – запитував зі сторінок «Української хати» Дмитро Донцов. – Що є се, що змушує нас на саме його ім'я – нервово тремтіти? Звідки та дивна тривога, з котрою перекидаються картки знайомої, знаної майже на пам'ять книги? Чим він видобуває від нас сей захват, що граничить з екстазом? Протест проти *національного гніту* – ось що робить з Шевченка поета, однаково зрозумілого і його сучасникам, і нам, і нашим нащадкам» [3, с. 52]. І далі Донцов так веде свої розважання: «протест, під впливом котрого випростовувалась не одна похилена постать, світились вогнем помсти не одні погаслі очі – сей протест робить з Шевченка *модерного поета*. Поета нашої непевної, тривожної доби, поета тої нової сили – національно-свідомої української демократії, що й досі волочить на собі ті ланцюги, зірвати котрі кликав Шевченко» [3, с. 53]. Це була свого роду формула, за якою Шевченко беззастережно поставав поетом і сучасним, і національним. Однак само по собі таке визнання, а надто акцентування *протесту* як головної складової «формули», звучить цілком у дусі народницької риторики, і це промовисто свідчить про амбівалентний характер раннього українського модернізму, що виріс на ґрунті реалістично-позитивістської традиції і не поривав із нею остаточно. З іншого боку, амбівалентність модернізму засвідчує ставлення провідних критиків «Української хати» Сріблянського, Євшана та Товкачевського до новаторських експериментувань Михайля Семенка, які стали по суті продовженням ранньомодерністського дискурсу у більш радикальний, епатажний спосіб. Про «вибухову» реакцію «хатян» влучно висловилася Соломія Павличко: це «була не просто критика нової стилістики,... а повний розгром». Дослідниця засудила практику «Хати», виносячи свого роду вирок: «Лакмусом її модерності й відкритості стали перші паростки футуризму» [9, с. 161]. Авангард, який почав був розгортатися у вигляді футуристичних спроб, додатково здійснювався теж через Шевченка, і, як доводять сучасні літературознавці, через ставлення не стільки до самого поета – воно залишалося так само шанобливим, а як оригінальний протест проти його культу в суспільно-культурному житті, що гальмував розвиток і української літератури, і загалом українства

як культурної нації [Див.: 6, с. 41-42]. Тобто сприйняття самого Шевченка і модерністами, і футуристами вписувалося у новий напрямок, воно було цілком позитивне, хоча й проявлене в різних опціях.

Опозиційність внутрішньо властива логіці розгортання і самоствердження модерну. Модерністські цінності в Україні значною мірою теж уgruntовувалися в опозиції традиційного і новочасного, що особливо видно із внутрішнього конфлікту, який точився на зламі століть між українофільським народництвом і адептами новочасності. Недивлячись на те, що українське народництво – цей національний варіант певної ідеологічної моделі – мало в своєму осерді культ Шевченка як основоположника культурної традиції, модерністи не виявляли опозиційності до самого поета. Вони розуміли його центральне місце в романтично-народницькій літературі, одноплщинність і тяглість розвитку якої якраз і прагнули перервати, однак при цьому постать Шевченка як народника отримує в них не тільки узагальнений тип національно свідомого митця – її пробують залучити до концепції творення «високої» культури. Дорога для осягнення цієї мети лежить через руйнування народницького культу Шевченка, що відбувається шляхом протиставлення величної, гармонійної постаті поета «компактній більшості» (Донцов) – українофільсько настроєному громадянству з його поверховим і обмеженим ставленням до поета, з бездумним й механічним сприйняттям його поезії, з прагматичним приспособлюванням Шевченка до своєї політики, моралі і смаків. Як небезпечна для українства тенденція трактується усування в бік Шевченково протесту, а то й загалом зміна вольового образу поета на сентиментальний, штучний, іконографічний. «Поета зачесано і наперфумовано, – заявляв Донцов. – З письменника, в поезії котрого брєніли ще нотки не затихшої боротьби, – зроблено апостола миру і любови. Замість шнура від дзвону набату вложили йому в руки ліру, з якою його різьблять і малюють; стиснуті в кулак руки зложено навхрест як у святого!» [3, с. 53]. Можна погодитися з думкою Олега Ільницького, що «хатяни» ніколи не засуджували ідеї культу як такої: вони протестували передусім проти його українофільського характеру [6, с. 42]. Водночас варто додати: молоді критики бачили закоріненість і поширеність старого українофільства в усіх сферах життя, вплив його ідеології на нові покоління українців та загалом панівне становище в українстві. Наголошував, наприклад, Сріблянський таке: «... українофільством отруєне все громадянство» [11, с. 315]. Тож протест проти культу претендував мати не звужений, а загальнонаціональний характер. Звідси навіть відстоювання авторитету Шевченка в полеміці з футуристами зраджувало амбіції промовляти від імені поступової частини українського загалу. «Стрибни, брат, в поезії вище Шевченка, – повчав Сріблянський Семенка, – вияви силу духа більшу Шевченкової, зумій працювати і страждати, зумій бути палієм душ людських, а не паперу, зумій бути щирим в усіх своїх думках і вчинках, – тоді я повірю в твої *заяви*» [10, с. 461].

З неменшою нетерпимістю викривається, як відступництво, брак в українців протистояння з офіційним російським чиновництвом і резигнація з труднощів, які несе з собою це протистояння. Подібні обсервації загострюються у зв'язку з 100-річним ювілеєм поета у 1914 році. Ювілей приніс випробування з офіційною владою, але він також став лакмусовим папірцем у виявленні застійних тенденцій в тогочасному суспільно-культурному і політичному житті українців («шевченківські дні – це іспит ріжним ідеологіям»). Передовсім же піддається критиці ідеологія народництва власне як така, що має найбільше прихильників: «... сей *німий* ювілей ще раз лише підкреслив, оскільки глибоко сидить в психології нашого громадянства „теорія приспособляемости“». Оскільки воно далеко від *акції*! О, воно може відчитувати реферати, виголошувати промови, деклямувати крізь сльози вірші „батька” – Тараса. Що *легко* зробити, що йде під егідою влади – воно зробить. А ось хоч раз стати гідним своєї національної честі і підти проти цієї егіди, – тут воно безсоромно капітулює!» [7, с. 302]. Діагноз, встановлений українському суспільству, є контрастом до безкомпромісної постаті Шевченка, його національної принциповості, особистої гідності, неприйняття ним будь-яких форм підлеглості й рабства.

Засудження культу Шевченка було однією з важливих складових раннього українського модернізму, а водночас і частиною внутрішнього конфлікту, що став, по суті, рушійною силою, яка приводила в дію розвиток нових суспільно-культурних форм життя. Модерністи проголосили своєрідну боротьбу за Шевченка як найвищого національного авторитета. Вони рішуче протиставилися тим народницьким групам українського суспільства, які знаходили у творчості поета підтвердження своїм застарілим уявленням, робили його «своїм», втискали в кліше і шаблони патріархально-патріотичної теми.

Доба початку ХХ століття з наростаючою диференціацією суспільно-культурного життя українців, зростанням і змужнінням інтелігентської верстви, виникненням форм «високої» культури – ця доба не тільки породжує дихотомію «народники» і «модерністи», а й засвідчує суперечності в середовищі самих модерністів, виявляє непослідовність їхніх новочасних переконань. Зі сторінок періодиків «Українська хата», «Дзвін», «Літературно-науковий вістник», що були основним місцем публікацій по-новочасному настроєних авторів, нерідко звучить розчарування молодим поколінням, засудження його апатії до життя та відсутності міцних творчих позицій. Цю тенденцію також увиразнив 100-літній ювілей Шевченка. Помічено, наприклад, що велична постать поета не знаходить адекватного втілення в сучасному мистецтві. Так, важлива культурна подія – оголошення конкурсу (до того ж чотирикратно!) на проект пам'ятника Шевченкові в Києві не визначило жодного кандидата. У модерністів цей факт має таке концептуальне витлумачення: «творчість поета, що була для їх (тобто сучасних митців – Г.К.) надто велична, сконцентрована, бурхлива і далекоюсяжна, – придавила, згнобила малі душі сучасних

наших артистів, дуже дрібні без індивідуальної сили душі, що для прославлення полум'яної творчості мають лише одну безхарактерну іскру, викресану з нервової втоми, зневір'я і творчого безсилля» [11, с. 311]. Отже, незадовільний стан підкреслено через увиразнення модерністської атрибутики, що стала сутністю новочасної творчості, яка не витримує випробувань силою Шевченкового духу й унаочнює свою слабкість, слабодухість. «Для достойного відтворення душі поета, – писав Сріблянський, – треба такої ж самостійної, що сама себе запалює і горить власною енергією – душі артиста, котра в даному разі могла б утворити самостійно созвучний поетовій душі образ-монумент» [11, с. 311]. Володимир Винниченко, якого навряд чи можна віднести до табору «народників», у душі цілком народницької ідеології характеризує на сторінках «Дзвону» постать Шевченка як «ідеального селянина», «живий символ селянства». Останнє, на думку Винниченка, – це «найбільш стихійна, але й найбільш гармонійна частина нашого суспільства», а то й «усієї української нації» [1, с. 88-89]. У Шевченка, власне як найяскравішого представника селянства, він знаходить точку опори, щоб скритикувати модерністських поетів, «наших індивідуалістів», що «пильно довбаються в кожній дрібній прояві свого „я” і роздувають його до значіння космічної події» [1, с. 93]. Винниченкові однозначно імпонує здорова «філософія селянства», а не суб'єктивістська ідеологія молодих митців, що у своїй творчій практиці здійснюють засадничу для доби модернізму тенденцію – переключають увагу з проблем соціуму на внутрішній світ людини. З цього приводу особливий докір Винниченко кидає у бік галицьких поетів: неприхильно висловлюючись про них, він водночас нарікає на згубний вплив польських письменників, напевно, маючи на увазі представників молодопольського руху («дегенеруюча, шляхотсько-польська література, в якій ідеали Шевченка ніколи не грали великої ролі» [1, с. 93]). У підтексті виступу Шевченко-селянин протиставляється молодим митцям з їх нахилом до аристократичності, що звучить як докір і засудження.

Поборювання народницького культу Шевченка, що мав характер більш ідеологічний, ніж культурний, – це, так би мовити, зовнішній бік модерністської рецепції, складова програмних публіцистичних і полемічних постулатів, з якими адепти новочасності виходили назовні. Але був і внутрішній діалог з поетом. Маю на увазі літературно-критичні праці Миколи Євшана. Він присвятив Шевченкові ряд статей («Релігія Шевченка», «Шевченко і ми», «Тарас Шевченко», «Шевченко і Куліш»), а також звертався до нього в інших публікаціях. Інтерес критика до Шевченка проявлявся постійно, ім'я поета зустрічається найчастіше з усіх письменників, про яких писав Євшан. У своїх поглядах на творчість Шевченка критик порушив важливі у той час проблеми історизму художнього мислення, суб'єктивізму та інтуїтивізму митця, його суспільних та моральних орієнтацій, природу художнього слова, за якою Шевченкова поетична творчість стала «типом поезії національної», а також значення його

особистості у формуванні української нації [Див.: 12, с. 558]. Світоглядні й естетичні пошуки критика актуалізували рецепцію Шевченка, на вищій рівень підняли її філософське, етичне, психологічне звучання. На перший погляд, Євшан застосовує до Шевченка ті ж самі підходи і критично-аналітичний інструментарій, як до усіх інших авторів, українських і зарубіжних, що були об'єктом його уваги. Визначальними для нього стають сприйняті з провідних філософських ідей доби такі концепції, як індивідуальність письменника і його психологічний портрет, індивідуалізм як основа всякої творчості, самотність митця і його трагізм, оптимізм і творення сильної нації, вольової культури і «вищої» людини, естетична свідомість митця тощо. За подібними критеріями осмислюється і творчість Шевченка. Проте спостерігається тут і зворотний зв'язок: якщо особистість і творчість Шевченка отримують новочасну інтерпретацію, оперту на нові філософські й психоаналітичні ідеї, то само по собі звернення до поета значно розширює і поглиблює Євшанів критичний дискурс, вносить у нього нові обсервації, породжує мимовільні рефлексії. Так, роздуми над долею Шевченка коригують поняття свободи. У Євшана вона постає в екзистенційному розумінні, як внутрішня сутність людини, почуття, властиве сильній людській особистості. Поєднавши концепцію романтичного експресивізму з категорією духовного чину, Євшан визначає специфіку національної залученості поета: те, що пережив Шевченко в межах власної психіки, означало його панування над українським світом; такий підхід виявляє певну світоглядну спорідненість Шевченка з екзистенціалізмом ХХ століття.

На думку Нортропа Фрая, «критика має спроможність говорити, в той час, як все мистецтво залишається німим» [14, с. 11]. Так, Євшан, властиво, озвучив образ поета. В його інтерпретаціях він зітканий з гами почуттів і екзистенційних станів: протистоянь, суперечностей, заперечень, але й пошуку гармонії зі світом і з самим собою. Шевченко постає людиною-творцем, що страждає не лише від зовнішніх трагічних обставин, а й від внутрішнього розладу, – як це увиразнює модернізм у відношенні до великих особистостей. Будучи інтерпретатором творчості Шевченка, Євшан випередив психоаналітиків – Степана Балея («З психології творчості Шнвченка, 1916), Якіма Ярему («Уява Шевченка. З нагоди столітнього ювілею уродин поета», 1914) та інших. З психоаналітичного пункту зору Євшан розцінював світоглядні переконання поета як цілісні, але ніколи до кінця не пізнані: «... ми абсолютно не можемо говорити про світогляд Шевченка як про щось закінчене, вироблене і готове. Ми можемо тільки слідити за поодинокими настроями його психіки, підносити і відповідно освітлювати поодинокі її моменти, говорити про певні форми чи способи спостереження поетом життя» [5, с. 112].

Шевченко для Євшана не був тільки «виразником мас», тим більше «кобзарем старого типу», як його представляла народницька інтерпретація, а

«найбільшим пієтистом мистецтва», неповторною творчою індивідуальністю, яка усе ж має «особисті болі та горе» [5, с. 118]. І це трактується як креативна даність, життєтворчість. Саме в контексті її осмислення у видимий спосіб складається Євшанова концепція творчості. Чільне місце займає в ній основоположна для його критичного дискурсу, а водночас і одна з найважливіших етичних категорій модернізму – вимога щирості [Див.: 15, с. 45]. З цього приводу Євшан зазначав: «Підставою творчості, тої, в якій виявляються всі найтайніші і найглибші думи людини, була й лишиться назавжди *щирість*. Творчість – це сповідь душі людської, яку вона складає в менших або більших перервах часу» [4, с. 25]. Поняття *щирості* як *сповіді душі* функціонує не лише як критерій оцінки художнього твору, а й як складова свідогляду самого критика. Шевченко, як відомо, дав неповторні зразки особисто-психологічної лірики, що й стало незаперечною основою його щирості. Сповідальний характер його поезії відкриває Євшанові і Шевченка-людину, і Шевченка-поета. Власне через сповідальність і щирість, – а не, як переконують деякі дослідники, через містику, – Євшан вважає Шевченка «людиною, наскрізь первісною», геніальність якої стихійна. Емоційність у вираженні свого відношення до світу, а також у проявленні своєї індивідуальності, знаходить конкретне текстуальне втілення. Сила Шевченкового чуття, безпосередність його проявлення зумовлюють виникнення визначних мистецьких явищ, високих поетичних зразків, у яких панує «всевладдя ліричного струменя» і навіть сатира, як влучно зауважує Євген Нахлік, соціальна і політична, має переважно ліричний характер [8, с. 493]. Ці та інші категорії сприйняття, в тому й протилежні та амбівалентні, що також характерно для модерністів (як-то суб'єктивізм і рефлексійність поета, цілісність і розвоєння його душі, простолінійність і сумніви тощо) наближали Шевченка до модерністських уявлень. Шевченко закономірно претендує на те, щоб зайняти чільне місце в елітарній свідомості. Однак модерністи актом перечитування Шевченка і, як наслідок, його осучаснення немов відривають поета від його епохи і переносять у свою. Таким чином, не витворюється романтичний ідеал, на який, як на духовну спадщину, дивилася більшість європейських модерністів, коли рух естетичної свідомості проектувався на досягнення романтизму, коли світогляд і мистецькі надбання вітчизняної романтики ставали базовими у конструюванні власного модерного дискурсу. Приміром, представники «Молодої Польщі» обрали своїм патроном «містичного» Юліуша Словацького, вони ж посприяли й ієрархізації романтичної «трійці» в особі Міцкевича, Словацького, Красінського, творчість котрих трактувалася як предтеча польської модерні. Це була не так рецепція ідей, як спадкоємність і переймання культурної традиції [Див.: 13, с. 66]. В Росії добу «Серебряного віку», – про це свідчить навіть назва, – вважали спадкоємницею золотого Пушкінського віку. Постать Шевченка як найчільніша в українському романтизмі не стає спадковою і не обирається на патрона українських

модерністів, проте значущість його як загальнонаціонального поета не меркне. І це підтвердили своїм якісно новим підходом українські модерністи.

1. В. Винниченко, *Фільозофія і етика Шевченка. Промова в 51 роковини смерти поета*, „Дзвін” 1913, №2, с. 88-93.
2. Г. Грабович, *Шевченко в рецепції Дмитра Донцова*, „Слово і Час” 2004, №3, с. 37-46.
3. Д. Донцов, *Компактна більшість і Шевченко*, „Українська хата” 1914, №1, с. 50-56.
4. М. Євшан, *Релігія Шевченка*, [в] Микола Євшан, *Критика. Літературознавство. Естетика*. Упоряд., передмова та примітки Наталії Шумило, Київ 1998, с. 25-30.
5. М. Євшан, *Тарас Шевченко*, [в] там само, с. 79-119.
6. О. Ільницький, *Український футуризм 1914 – 1930*, Переклала з англійської Рая Тхорук, Львів 2003, 456 с.
7. О. Ковалевський, *Ювілей Т.Шевченка й його наслідки*, „Українська хата” 1914, №3-4, с. 301-309.
8. Є. Нахлік, *Доля – Los – Судьба: Шевченко і польські та російські романтики*, Львів 2003, 568 с.
9. С. Павличко, *Дискурс модернізму в українській літературі*, Київ 1999, 447 с.
10. М. Сріблянський, *Етюд про футуризм*, „Українська хата” 1914, №5, с. 449-465.
11. М. Сріблянський, *Пам’ятник Т. Шевченкові*, „Українська хата” 1914, №3-4, с. 311-317.
12. Н. Шумило, *Євшан Микола*, [в] *Шевченківська енциклопедія: в 6 томах*, Київ 2012, т.2, с. 557-558.
13. С. Яковенко, *Романтики, естети, ніцшеанці. Українська та польська літературна критика раннього модернізму*, Київ 2006, 295 с.
14. N. Frye, *Anatomia krytyki*, Przekład Monika Bokinić, Gdańsk 2012, 439s.
15. M. Głowiński, *Ekspresja i empatia*, Kraków 1997, 408 s.

SUMMARY

Taras Shevchenko in the Reception of Early Ukrainian Modernism

The paper is devoted to the analysis of the reaction of Ukrainian artists of the early 20th century to Taras Shevchenko's personality and legacy. It is proven that it was a totally new reception of Ukraine's great poet, so different from the 19th century interpretations. Its course evolved in two directions: criticism of the cult of the poet as a phenomenon impeding the development of Ukrainian literature, and reflections on the poet from the perspective of modern assumptions on the worldview and aesthetics.